

(Ambur, Paul): 150 **ekslübrist puugravü-üris Johannes Juhansoo**. Ekslübriste näituse katalog. Tallin, 1964, Eesti Nsv. Kultuurministeerium. 31 l., 32 ill.

A Szovjetunió népeinek exlibrisművészetéből Európa-szerte az észteké a legismertebb. Az észtl exlibrisművészet népszerűségét művészeik termékenységének, mai nyelvre áthangolt szimbolikájuknak, kitűnő metszőtechnikájuknak és európaiságukban is majd minden lapjukból kiáradó sajátosan hazai levegőjüknek köszönheti. Az észtl kisgrafika felvirágzásához nagyban hozzájárult az állami támogatás is; mi sem mutatja ezt jobban, mint az a tény, hogy Johannes JUHANSOO exlibriskiállítását az Észtl Kultuszminisztérium rendezte meg.

Johannes JUHANSOO Richard KALJO mellett Észtország legismertebb és legnépszerűbb exlibrisművésze. Munkásságát az 1964. okt. 2. és okt. 31. között megrendezett kiállítás katalógusában Paul AMBUR ismerteti, akit méltán nevezhetünk az észtl exlibrisművészet európai nagykövetének, mert egymás után rendezti — belföldön és külföldön egyaránt — az exlibriskiállításokat, az észtl exlibrisművészetet népszerűsítő cikkeivel pedig a világ minden exlibris-folyóiratában találkozhatunk.

JUHANSOO 1919. május 20-án született Vädrasban. Művészeti tanulmányainak befejezése után a grafika legkülönbözőbb

területein dolgozott: a karikatúra, a könyvillusztáció, a plakát mind sokat köszönhet korszerű művészetének. Exlibriszelt 1957 óta foglalkozik, és fametszetű könyvjegyei csakhamar népszerűekké váltak. 1957 és 1963 között exlibris-munkássága 150 kitűnő lapot eredményezett; e gazdag termést mutatta be a kiállítás és katalógusa. Az 1960-ban megjelent *25 ekslübrist puugravüüris* c. kiadványban exlibriseit éppen úgy megtalálhatjuk, mint a Szovjetunió exlibrisművészetét bemutató legújabb kiadványokban. Legszebb lapjai 1960-ban Csehszlovákiában (Prága, Plzen), 1961-ben Lengyelországban (Sopot) és Dániában (Kopenhága) is kiállításra kerültek. Az 1962-ben Moszkvában megrendezett észtl exlibriskiállításán a kiállított 478 lap közül 36 lap JUHANSOÓÉ volt.

JUHANSOO exlibrisművészetének a rafinált egyszerűség, a változatos és gazdag tematika, mély természetszeretet (fával, virággal, állatokkal majd minden lapján találkozhatunk) és a régi szimbolikát is új ötletekkel gazdagító fantázia a titka. Metszőtechnikáját a folthatóság és vonalas metódus téma-követelte változó alkalmazása jellemzi. Néhány kétszínű fametszete is megmarad az anyagszerűség határain belül. A betűmetszés igen erős oldala; a felirat szerves része exlibriseinek, és mindeütt a lap stílusához alkalmazkodik.

GALAMBOS FERENC

BIBLIOGRÁFIÁK

Hajdu Elemérné - Hámori Béla - Haraszhthy Gyula: **Közgazdasági Bibliográfia (Tervgazdaság, Statisztika, Számvitel). IV. kötet. 1959-1963.** Bp. 1965. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 630 l.

Negyedfzben jelenik meg a magyar közgazdasági irodalom bibliográfiája. A bibliográfia I. kötete az 1945-53. évek anyagát tartalmazta és 1955-ben jelent meg, a II. kötet — az 1954. évi közgazdasági irodalomról — 1956-ban, a III. kötet (az 1955-58. évek bibliográfiája) 1962-ben. A jelenlegi kötet jóval nagyobb irodalmat tartalmaz mint az előzők: a III. kötet 3560 tételével szemben 9486-ot.

A közgazdasági szakirodalom mennyisége tehát jelentékenyen növekedett — az országunk életében végbement változásnak megfelelően emelkedett ennek az irodalomnak színvonalra és változott a jellege is. Az anyag korszerűbbé válását jól mutatja, hogy míg az előző kötetben csak nyolctíz ökonometria művet találunk, ebben a kötetben már több mint százat — köztük

olyan kiváló, nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő munkákat, mint KORNAI: *Kétszínű tervezés-e*, vagy két könyve a beruházások programozásáról és a nyereségérdekeltség matematikai vizsgálatáról. A korszerűsödést, a színvonal emelkedést azonban nemcsak egyes speciális témáknál tapasztalhatjuk: végigvonul az egész anyagon. A közgazdaságtudományok talán több kárt okozott a dogmatizmus, mint bármely más tudománynak: volt olyan esztendő, amelyekben — a klasszikusoktól eltekintve — tudományos mű meg sem jelent, csak az egyik oldalon a valóságtól teljesen elvonatkoztatott rossz propagandaművek, a másik oldalon a legszűkebb értelemben vett gyakorlathoz a legszorosabban tapadó munkák. Aztán megjelentek az első fecskék, számuk lassan szaporodott — és a jelenlegi bibliográfiai kötet nemcsak vastkosabb az előzőknél, hanem anyaga is magvasabb.

A hatalmas anyag csoportosítása nagy feladat elé állította a szerzőket: nehéz

feladatukat jól oldották meg. Nem követék az ETO-t, inkább a kutatók igényeit igyekeztek kielégíteni. Az anyagot — a függelékkel együtt — kilenc nagyobb és 145 kisebb fejezetre osztották. A marxista klasszikusok közgazdaságtani műveit (I. fejezet) az elméleti közgazdaságtan (II. fejezet), majd a (III. fejezetben) gazdasági tervezés, az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés, a beruházás, az építőipar, a kereskedelem, a műszaki fejlesztés, a munkaügy, az önköltség, az árképzés, a pénzügy, a népgazdasági mérleg, a regionális tervezés, a gazdaságosság, a szabványosítás és a készletgazdálkodás követi; a legtöbb említett fejezetben további alcsoportokat képeznek a Magyarországra, a szocialista- és a tőkés országokra vonatkozó művek. A negyedik fejezet tartalmazza a statisztikai irodalmat: ezen belül az általános statisztikát a gazdaságstatisztika, ipar-, építőipar, mezőgazdasági, kereskedelmi, közlekedés-, népesség-, egészségügyi-, település- és kulturális statisztika követi. Az ötödik fejezet tartalmazza az ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi és közlekedési vállalatok valamint a pénzügyintézetek pénzügyi gazdálkodása és számvitele mellett az üzemszervezés, ügyvitelgépésítés és automatika anyagát; a hatodik fejezet az ellenőrzés irodalmát, a hetedik a matematikai gazdaságtant, a nyolcadik a szociológiát, a függelék pedig a tájékoztató és bibliográfiai munkák jegyzékét.

A fejezetbeosztás jelentékenyen módosult az előző kötethez képest, követve a szakirodalom korszerűsödését. Az előző kötetekben — az akkori idők voluntarista szellemének megfelelően — közgazdaság nem is volt, csak tervgazdaság, számvitel, statisztika. A gazdasági valóság azokban a kötetekben csak úgy jelentkezett, mint a tervezés tárgya és produktuma. Először a III. kötetben jelent meg a közgazdaságtan, jellemző módon még függelékben, negyvennégy tételben. Ma már végre eljutottunk odáig, hogy nemcsak gazdaságpolitika van, hanem gazdaság is, nemcsak ipartervezés, hanem ipar is. Új fejezetként jelenik meg a kötetben a matematikai közgazdaságtan és a szociológia, nagyobb hangsúlyt kap a pénzügytan és a statisztikai irodalom belül a tőkés országok statisztikája, viszont — nagyon helyesen — elmaradt a gazdaságtörténet.

A szerkesztők 66 hírlep és folyóirat anyagát dolgozták fel — többet mint az előző kötetekben. Véleményünk szerint fel kellett volna dolgozniuk a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatót*, valamint a *Valóságot* is: jóval több és értékesebb közgazdasági anyagot találunk bennük, mint a legtöbb felhasznált sajtótermékben.

Amennyiben a szociológiai irodalmat a következő kötetben is szerepeltetni akarják, a *Magyar Filozófiai Szemle*t sem nélkülözhetik és talán érdemes lenne megfontolniuk az irodalmi folyóiratok figyelését is: az utóbbi időben egyre több szociológiai és közgazdasági témájú tanulmányt találunk bennük.

Közgazdászaink sajnos idegenkednek a bibliográfiai kiadványok forgatásától. Reméljük, hogy a jövőben változtatnak negatív álláspontjukon, nemcsak szóban fognak érdeklődni témájuk irodalma után, hanem kézbeveszik ezt a kötetet is.

K. I.

Mazal, Otto — Unterkircher, Franz: *Katalog der abendländischen Handschriften der österreichischen Nationalbibliothek. „Series nova” (Neuerwerbungen). Teil 1. Cod. ser. n. 1—1600., Teil 2/1. Cod. ser. n. 1600—3200. Katalogtext., Teil 2/2. Cod. ser. n. 1601—3200. Register. Wien, 1963—1965. Prachner. X, 317; XV, 510; 293 l. (Museion. Veröffentlichungen der Österreichischen Nationalbibliothek.)*

A tudományos nagykönyvtárak anyagának nyomtatott katalógusokban való feltárása több mint kétszáz éves múltra tekinthet vissza. Ebben a gyakorlatban a bécsi Nationalbibliothek (korábban Hofbibliothek) kitűnő szerepet vitt. Kiváltképpen sok szép eredmény született a bécsi kéziratgyűjtemény feltárása területén. 1765 óta, amikor Peter LAMBECK híres *Commentarii*-jának I. kötete megjelent, szinte minden könyvtáros-nemzedék egy-egy új nyomtatott kéziratkatalógust tett közzé. A megtett út főállomásait Fr. KOLLAR, J. B. GENTILOTTI, St. ENDLICHER részletkatalógusai, valamint az 1864—1912-ig tizenegy kötetben megjelent általános katalógus, a *Tabulae codicum manuscriptorum praeter Graecos et orientales in Bibliotheca Palatina Vindobonensi asservatorum* c. tekintélyes kiadvány jelzi. Ez az utolsó vállalkozás azonban az I. világháború miatt elakadt, mégpedig éppen az ún. Series Nova, vagyis az 1890 után szerzeményezett kéziratanyag ismertetése közben. A Nationalbibliothek két kiváló szakembere, Franz Unterkircher és Otto Mazal vállalta most a fél évszázaddal ezelőtt magakadt publikáció folytatását. Nem lehet tudni, hogy munkájuk mikor indult el s mekkora apparátussal folyt, mindenesetre az első eredmények (Series Nova n. 1—3200). 1963-ban, illetőleg 1965-ben elhagyták a sajtót s három impozáns kötetben rendelkezésünkre állnak.

Annak a feladatnak nagyságát és nehézségét, amely a szerkesztőkre hárult, leginkább a könyvtáros-kézíráttáros szakemberek tudják felmérni. Tudniillik nem kisebb dologról volt itt szó, mint egy hetven éven át felgyülemlett, több mint 13 000 kötetre, illetőleg kötegre menő, rendkívül heterogén jellegű kézirati gyűjteménynek egységes elvek szerint való, lehető mélyre hatoló feltárásáról. Olyan gyűjtemény ez, amely legnagyobb részében szinte minden rendszerezést nélkülöz, amelynek egyes darabjai többnyire szerves összefüggés nélkül sorakoznak egymás mellé, s amelyeknek tömkelegében középkori (XII—XIII. századi) kódexek éppen úgy előfordulnak, mint jelen századi kuplészövegek. Elképzelhető mennyi megfontolásra volt itt szükség, hogy a legkülönfélébb kutatói igényeknek egyenlő gonddal való kielégítése mellett se álljon elő olyan visszás helyzet, amelyben valamely darab jelentőségén alul vagy felül nyer ismertetést. De az egységes leírás kényes problémájának megoldása mellett még egyéb gondjuk is volt a szerkesztőknek, ti. az immenzis anyagban való könnyű, gyors és biztos eligazodás kérdése, vagyis a katalógushoz tartozó korszerű mutató-apparátus megalkotása.

A köteteket áttanulmányozva megállapíthatjuk, hogy a szerkesztők kitűnő erudícióval és ügyességgel jártak el mindkét tekintetben. Ami a kéziratleírás módját illeti, úgy véljük, sikerült nekik olyan általános eljárást kidolgozniok, amely teljes mértékben alkalmas a kutatásnál számbajöhető legkülönfélébb adatok feltüntetésére, ugyanakkor azonban rugalmasan kezelhető, változtatható az esetenként felmerülő szükségletek szerint. Megoldásuk tehát — ezt ők maguk is hangsúlyozzák — nem szkéma, nem valami általános érvényű leírási forma, hanem józan, világos metódus. S ami ugyancsak fontos: ez az eljárási mód nem valami hirtelen felbukkant zseniális felfedezés, hanem az előttünk járt nemzedékek és a jelenleg is világszerte dolgozó szakemberek erőfeszítéséből szinte észrevétlenül lesűrődött tanulság és eredmény. A szerkesztők a rájuk különös hatást gyakorolt nagy katalógus-kiadványokat (Biblioteca Apostolica Vaticana: *Norme per l'indice alfabetico dei manoscritti*. Citta del Vaticano 1938. — V. ROSE: *Verzeichniss der lateinischen Handschriften der königlichen Bibliothek zu Berlin*. Berlin 1893, 1912. — A. KERN: *Handschriften der Universitätsbibliothek Graz*. Leipzig 1942, Wien, 1956. — L. C. MOHLBERG: *Katalog der Handschriften der Zentralbibliothek Zürich*. 1. *Mittelalterliche Handschriften*. Zürich 1952.) konkrétan fel is említik.

Nincs terünk arra, hogy ennek a kiforrott leírási struktúrának példákkal illusztrált részletes ismertetését adjuk, — csak annyit jegyzünk meg, hogy a formai leírás elemeinek gazdag változatossága és a tartalmi leírásnak szükség szerint tömör, egymondatos, máskor (komplex munkák esetén) hallatlanul gondos, minden hasznavehető tényre figyelemmel levő taglalása mintaszerű, s mintául is szolgálhat minden ezután készülő kéziratkatalógus számára.

Hasonlóképpen a legteljesebb elismerést érdemi a katalógus kutatói használatát biztosító index-szerkezet is. Szándékosan beszélek szerkezetéről, mert nem a köznapi értelemben vett régi típusú egyszerű mutatóról van itt szó, amely rendszerint csupasz személynevek vagy szimpla tárgyszók sorát ölelte fel a hozzájuk tartozó lapszámok tömkelegével, hanem ennél sokkal többről: egy egészen újszerű, a tárgyba mély bepillantást nyújtó indikálási módszerről és rendszerről. Először is — a dolog természete szerint — külön regiszter tartozik a katalógusban foglalt középkori kódexekhez: egy ún. incipitmutató, vagyis a kódexek szövegkezdeteinek alfabetikus elrendezésű jegyzéke. Hangsúlyozni kell, hogy itt sem mechanikus megoldás érvényesül: nem csupán két-három, önmagában kevésbé értelmes kezdőszó kerül kivetítésre, hanem a kezdő sornak valamely értelmes egysége, ha kell 10—12 szóból álló mondatrészlet. Ezzel kizáródik az esetleges hasonlóságokból eredő összetévesztés lehetősége. — Még akribiásabb az újkori kéziratok indikálása. A regiszter itt keresztalkatógus formájában egybefoglalt személynév-, helynév-, cím- és tárgymutató. Ezzel az igényes komplex mutatózással az volt a szerkesztők célja, hogy a kutatásnak messzemenőleg módot nyújtsanak a kéziratokat tartalmi elemeik és formai részleteik, valamint történetük szerint is megragadni. Ezért a szerzőneveken kívül, amelyeket minden esetben rövid életrajzi adatok egészítenek ki (hivatás, vagy foglalkozás, vagy méltóság, továbbá születési és halálozási évszám, vagy csupán az utóbbi, esetleg csak évszázad, végül szükség esetén származási hely), valamint — ha anonym munkáról van szó — a címen kívül feltüntetésre kerülnek az olyan személy- és helynevek is, amelyeknek a kézirathoz valami közikük van s ugyancsak az olyan tárgyi fogalmak, amelyek alkalmasak a kéziratok mű tartalmának kifejezésére. A személynevek gyakran gyűjtőfogalmak (pl. possessorok, levélírók, uralkodók, szentek stb.) alatt vannak tömörítve, a tárgynevek pedig országok szerint. Pl. Magyarország címszó alatt találjuk meg a Magyarország adóügyére,

bányászatára, hatóságaira, könyvtáira, orvosaira stb., stb. vonatkozó kéziratokat. Kitűnő eligazító apparátus ez, amelynek segítségével valóban bámulatosan egyszerűen és sokoldalúan lehet tájékozódni a leíró részben felsorolt kéziratok bármiféle vonatkozásairól.

Nem lehet szó nélkül hagyni azt sem, milyen messzemenően felhasználták a szerkesztők a tipográfiában rejlő disztinktív lehetőségeket. A különféle betűnemek pompás sorozatát, valamint a sor-elrendezés mesterfogásait vették igénybe, hogy a leíró részben és a regiszterekben fozozzák a logikailag egymástól elkülönülő részek gyors, tévedhetetlen felismerését.

Az elmondottakat összefoglalva megállapíthatjuk, hogy UNTERKIRCHER és MAZAL értékes katalógusával a humán tudományosság rendkívül fontos segéd-eszközhöz jutott, amely a világ bármely részén lehetővé teszi, hogy a kutatók percekben belül megbizonyosodhassanak arról, miféle anyaggal segítheti elő munkájukat a bécsi Nationalbibliothek kéziratára. Ebben van különben a nyomtatott katalógusok felmérhetetlen jelentősége! S különösen fontos az új apparátus, — amelynek folytatását örömmel várjuk — a magyar társadalmi tudományok kutatói számára, minthogy a nagyhírű bécsi kéziratgyűjtemény bőven tartalmaz magyar tárgyú és magyar vonatkozású anyagot is.

BERLÁSZ JENŐ

A magyarországi nyelvtudomány bibliográfiája. 1962. Szerkesztette a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének bibliográfiai munkaközössége. Bp. 1965. LII, 236 (2) l. Soksz. (A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének közleményei. Új folyam 2.)

E műnek az 1961. évi címbeli anyagot magában foglaló első kötetéről beszámoltunk annak idején (*Magy. Könyvszle.* 1964. 80. évf. 4. sz. 391—2. l.); szóltunk keletkezésének viszontagságairól, s eléggé részletesen ismertettük figyelemre méltó szakrendszerét. Az újabb kötet a körülményekhez képest hamar követi az elsőt. Szerkesztő munkaközösségének tagjai voltak: BALÁZS János, majd FABRICIUS-KOVÁCS Ferenc felelős vezető, TUSZKAU Antónia, URAY Géza és VÉRTES O. András munkatársak. A lényegében URAY Géza szerkesztette szakrendszer már az első kötetben igen jól bevált, nem kellett módosítani. A mindenkorai anyag természetének megfelelően persze itt-ott szükség van kis elhagyásokra, kiegészítésekre, de mind-

ehhez könnyen hozzátárgul-szüksül az eredeti keret. Érthető módon a legtöbb ilyen módosulást a különféle idegen nyelvek és a határterületek fejezetcímeiben tapasztaljuk, az irodalmi termés témabeli ingadozása szerint. A szaksoportokról most már fölösleges szólnunk, de talán nem árt megjegyeznünk, hogy a magyar nyelvi forrásokról szóló részben most is, az előbbi kötetben is csak az 1772 előtti irodalmi szövegeket veszik számba, s a rájuk vonatkozó művek közül is csupán azokat tüntetik föl, amelyek nyelvészeti tárgyúak.

Ez a kötet is tágabb értelemben tekinti a nyelvtudományt; megtaláljuk benne az 1962-ben Magyarországon és magyarországi szerzőktől bárhol másutt megjelent nyelvészeti és nyelvtudományi vonatkozású publikációk címléírását, azonkívül a Magyarországon közzétett nyelvészeti művek 1962-i külföldi ismertetésének és az előbbi kötetből kimaradt műveknek könyvészeti adatait. A pótlásokra külön jelzéssel hívják föl a figyelmet. A feldolgozott periodikumok, sorozatok és gyűjteményes munkák címjegyzékének az előbbihez képest való változása, bővülése egymagában is mutatja, hogy növekedett a kiadók tevékenysége, de — úgy látjuk — szaporodott a szerzők száma, s gyarapodott munkásságuk is. Eszerint nagyobb lett a földolgozandó anyag. Világosan kitűnik ez a címléírások számából; az előbbi 1370 sorszámozott tétellel szemben most 1499-et találunk (az egy-egy megismételt sorszám után tett *a*-val jelzett kevés betoldást nem számítjuk). Pedig az erejükkel és idejükkel való ésszerű gazdálkodás kedvéért nem folytatták a szerkesztők csaknem félszáz olyan időszakos és sorozatos kiadványnak rendszeres átnézését, amelyben kevés nyelvészeti vonatkozású munkát kevtak közölni. Pótlólag belevették a forrásjegyzékbe (tájékoztató megjegyzéssel) azoknak a periodikumoknak, sorozatok és gyűjteményes kiadványoknak a címét is, amelyek 1961-ben szüneteltek. Természetesen az 1962. évi szünetelés tényét szintén tudunkra adják. Egy-két olyan cím is akad a forrásjegyzékben, amelynek rövidítését az ismertett írásművekkel kapcsolatban használnák; noha magát az ilyen időszakos sorozatos vagy gyűjteményes munkát szükségtelen volt feldolgozniuk.

A címléírások mintaszerűek. Azok az apróska követezetlenségek is eltűntek belőlük, melyek az 1961-i anyagban még előfordultak a sokszori újratervezés, átdolgozás miatt. A helyrel való takarékosságból most már nem vették föl a könyvek lektorainak és technikai szerkesztőjének a nevét. Ha mégis ráakadunk néhány ilyenre a címléírásokban és a névmutatóban (vagy

csak itt, de amott nem), az csupán az előző kötet egy bibliográfiai érdekességének véletlen maradványa. A három felüli társszerzők nevét továbbra is meghagyták. A műnek, bár csupán sokszorosítvány, mégis jó nyomtatványokéval egyértékű a szövege, nyomira pontosan követi az eredetit, ékezetes, mellékjeles betűiben is, jól lehet számos idegen nyelvű, köztük cirillbetűs kiadvány, közlemény nehezítette meg a gépiró dolgát. Nem tudom, de nem is akarom elfojtani azt az észrevételemet, hogy a címleírásoknak ez a mintaszerűsége nemcsak a dolgozótársak jó munkáját dicséri, hanem a sokszorosítvány technikai munkatársának, CSERNUS LUKÁCS Istvánnénak meg az Akadémia sokszorosító üzemének hozzáértését is. Ennek a kötetnek címlapja egyébiránt már nyomtatással készült; az egész kívül-belül csinosabb az előzőnél. Hogy anyagát külföldiek is könnyebben áttekinthessék, orosz és francia nyelvű tartalomjegyzék csatlakozik a magyarhoz.

Meg sem rezzentheti a mérleg másik serpenyőjét, mikor néhány összböngészett hibát vetek oda. Jó lett volna megemlíteni a bevezetésben, hogy ha hivatkozáskor a címben vagy az annotációban nem találjuk meg a keresett nevet, amelyről oda utalnak, az nem tévedés; helymegtakarítás okáért maradt el ott annak megemlítése, hogy abban a műben szó esik arról a szerzőről. — Az eredeti címek helyesírási pontatlanságának helyesbítését másként kellene végrehajtani. A szögletes zárójelbe tett helyreigazított betűből nem következtethetünk a hibás eredetire; meg kellene hagyni az eredeti téves szót teljes alakjában, s ugyancsak a teljes szónak javított formáját kellene utána szögletes zárójelben közölni. Ez felel meg a filológiai hűség követelményének. — WEÖRES Sándor költőnknek a neve mind a névmutatóban, mind az ott megjelölt helyeken tévedésből így van írva (bizonytalán a kiejtés hatására): WEÖRÖS. — Egy másik névnek írásmódja szintén helytelen, de ez már nem e mű szerkesztőinek vétke. CSÖRÖS Zoltán akadémikus hosszú ű-vel írja nevét, ezt a helyes névalakot mégis egy olyan kiadvány helyesíráshoz szabták amely helytelenül közli a nevet.

Ez a kitűnő könyvészet nemcsak a maga szűkebb szakterületén igazítja el a kutatás eredményeiről tájékozódni akaró nyelvészt vagy más érdeklődőt, hanem az egyre termékenyítőbb ösztönzésű határterületekre is elcsalogatja. Szokásos szakmai könyvészeti értékén kívül ebben látom különleges hasznát, jelentőségét.

FERENCZY GÉZA

Dias, R. W. M.: A bibliography of jurisprudence. 2. ed. London, 1964, Butterworth. 234 l.

A bibliográfia időrendi határok nélkül, a szerző mérlegelése szerint szelektálva közli az angol nyelvterületen (Angliában, Ausztráliában, Kanadában, New Zealandon, Dél-Afrikában), angol nyelven megjelent jogi szakirodalmat; önálló műveket és 95 figyelt folyóirat cikkeit.

Az összeállítás jellemzője, hogy elsődlegesen kézikönyv segédletének készült, a szerző azonban önállóságát is hangsúlyozza.

Az összeállítás a tárgyalt irodalmat 20 csoportra bontja, a tartalomjegyzéknek ez a felosztása azonban jelentősen bővül az egyes csoportokon belül — gyakorlati szempontokat követő — további alcsoportokra tagolással.

A bibliográfia összeállítója azt a célt tűzte maga elé, hogy a bemutatott irodalom a jogtudományokban való további elmélyülésre és a különböző nézetek megismerésére adjon alkalmat. A bevezetőben hangsúlyozza, hogy ez volt a szelektálás vezető szempontja. Ennek a célnak rendeli alá az összeállító az egyes művekhez, illetőleg tanulmányokhoz adott rövid annotációkat is.

A szerkesztés és a könyvészeti szempontok is a szakmai, tartalmi célkitűzéseket szolgálják. Az egyes — szakmai — csoportokon és alcsoportokon belül az önálló műveket általában a cím aláhúzása és a kiadó (olykor a nyomda) feltüntetése jelzi. A könyvek címe, rendszerint aláhúzással, idézőjel nélkül, a folyóiratokban megjelent tanulmányok címe pedig aláhúzás nélkül, idézőjelben található. Azonban — nem is ritkán — eltérésekkel is találkozunk. Az egyes címfelvételek ezenkívül a kiadás (megjelenés) évét is feltüntetik, de nem közlik a mű terjedelmét. Minden esetben jelzik viszont, hogy a jelzett műben hol található bibliográfia. Összefoglalva: sajátos szempontok szerint szerkesztett annotált bibliográfiát készített az összeállító.

Egy könyvészeti segédlet — természetesen — soha sem lehet öncélú s csak helyeselni lehet azt az alapvető szempontot, hogy a szakbibliográfia tudományának elmélyültebb megismerésére készteszen és módot adjon a különböző elméletek, nézetek megismerésére. Más kérdés — és erre még visszatérünk — hogy a bibliográfia használhatóságának és tudományos rangjának kialakult könyvészeti-szerkesztési határai is vannak, amelyek az egységes elvek biztosításán kívül, nagyrészt éppen a szakmai hasznosítás érdekét szolgálják.

A szakmai szerkesztési szempontokat illetően mindenekelőtt le kell szögeznünk, hogy az összeállítónak nem sikerült teljesen biztosítani a bibliográfia önállóságát s az erősen tükrözi a kézikönyvhöz viszonyított, alárendelt szerepét. A jogtudományának csoportokra és alcsoportokra bontása, a polgári társadalmak jogtudományában bizonyos klasszikus hagyományokkal rendelkezik. Ez — természetesen — nem lehet tabu és minden szerzőnek joga van arra, hogy a szakágazati bontásra új, akár egyéni elméletet dolgozzon ki. Az osztályozás kérdése önmagában is olyan tudományos probléma, amely vitalehetőséget kínál és biztosít. Ez egy monográfiának éppen sajátos értéket adhat. A bibliográfia azonban — éppen általános használhatósága érdekében — szükségképpen a megszokott csoportosítást kell, hogy kövesse s attól csak igen indokolt esetben térhet el. A csoportosításnak megfelelő fejezetek tartalmilag és értékrendileg sem egyenlők. Fokozottabban vonatkozik mindez a fejezeteken belüli további tagolásra, az alcsoportokra. Az ezeken belüli eligazodást az is nehezíti, hogy a tartalomjegyzék nem mutat rá s így — szükségképpen — végig kell olvasni egy-egy fejezet anyagát annak, akinek érdeklődését valamelyik csoport felkelte. A bemutatott művek és tanulmányok súlyának értékelését megnehezíti a terjedelem közlésének elhagyása. Kétségtelen, hogy nem a terjedelem a tudományos fokmérő, de nem véletlen, hogy a bibliográfiák utalnak arra. A szakemberek igénylik is a keresett irodalomra vonatkozó tájékoztatásban ezt a, bár szekundér jellegű, de hasznos utalást.

Feltétlenül hasznosak a címfelvételek mellett közölt rövid annotációk. Kétségtelen, hogy alapjában véve jobb tájékoztatást nyújtanak a művek értékeléséhez, mint a terjedelemre való utalás, viszont — legalábbis bizonyos fokig — kevésbé objektívek s a szelektálásban érvényesült első szubjektív mérőeszköz mellett, a további szubjektív szemlélet veszélyét rejtik magukban.

A bibliográfia könyvészeti értékelését részben — óhatatlanul — már a szakmai elemzés során is adtuk. A kérdés egyébként elválaszthatatlan, éppen azért, mert a bibliográfiai szerkesztési szempontok és jórészt nemzetközi viszonylatban is egységesen kialakult előírások nem öncélúan, hanem eleve a gyakorlati és tudományos igényeknek megfelelően alakultak ki. Szokatlan az összeállításnak néhány szerkesztési szempontja, ebben a vonatkozásban is. Az impresszum hiányosságai: a terjedelem jelzésének elmaradása, a nyomda, illetőleg kiadó feltüntetésének ötletszerűségei, az

idézőjelek közvetlen alkalmazása s a címléírásokban, illetőleg szövegrészekben önkényesen alkalmazott aláhúzások, mutatják, hogy a praktikus szakmai szempontok érvényesítése során a szerkesztő mostoha-gyermekként kezeli a könyvészeti segédletek megszokott, sokszor kifejezetten előírt szabályait. Sajátos szempontjainak szolgálata mellett sem precíz és következetlen a szerkesztési elvek alkalmazásában is.

Mindezek ellenére értékelnünk kell ezt az új angol jogi bibliográfiát, amely a szakembereknek irodalmi tájékoztatást nyújt a források tekintetében. A tarifálás szubjektív szempontjai nem zárják ki az irodalom felhasználójának objektív állásfoglalását s az annotáció — amely az összeállítás legfőbb pozitívuma — sem köti az irodalom felhasználása során. A könyvtári reference-szolgálatban azonban az ilyen jellegű összeállításnak csak szubszidiárius értéke van: a jogi bibliográfiák kiegészítőjeként jöhet számításba.

Végül néhány szóban a bibliográfia kiállításáról is meg kell emlékeznünk. Hasznos tanulság számunkra, hogy a sokszorosítás egyszerűbb, gyorsabb és olcsóbb formái a tudományos irodalom segédleteiben sem vetendőek el, s hogy külföldön is egyre inkább szakítanak a minden áron nyomdai úton való előállítás igényével. Ennek érdekében — mint ez a bibliográfia is — további engedményeket is tehetünk. Sem a fotorotás előállítás, sem a sorvégek egyenlőtlensége nem von le a bibliográfia hasznosságából, de még értékéből sem s ha a szakmai szempont mellett a bibliográfiai igények mellőzését nehezményeztük is, nem kárhoztathatjuk az egyszerűbb és olcsóbb kiállítást.

TAKÁCS JÓZSEF

Bibliografia literaturii romine 1948—1960.

Sub redacția Acad. Tudor VIANU. București 1965, Ed. Academiei Republicii Populare Romine. XV, 1123 l.

Fenti címen régóta nélkülözött, terjedelmes könyvészeti segédeszközt jelentett meg a Román Népköztársaság Akadémiája. E mű a román irodalom tervezett általános bibliográfiájának egyik kötete. A Népköztársaság kikiáltásától (mely eglecses a romániai kultúrforradalom kezdetével) a munkálatok megkezdéséig terjedő időszakot öleli fel.

A szerkesztők legfontosabb célkitűzése az irodalomkutatás megkönnyítése volt. Ez a törekvés mutatkozik meg a kötet belső elosztásában is, mely három nagy fejezetre tagolódik: 1. Népköltészet: szöve-

gek és tanulmányok. 2. Írók: szövegek, tanulmányok, képanyag. 3. Bibliográfia és dokumentáció.

Az első fejezet időrendi sorrendben tartalmazza a jelzett időszakban kiadott, vagy újrakiadott népköltési gyűjteményeket, bel- és külföldön megjelent fordításokat és tanulmányokat, valamint a román folklór összefoglaló bibliográfiáit. A magyar kutató számára különös jelentőségű az a tény, hogy az együttélő nemzeti kisebbségek — így a romániai magyarság — népköltészete is szerepel.

A második, legterjedelmesebb fejezetben az írók betűsoros felsorolását találjuk. A jelenkoriak mellett itt is helyet kaptak a régiebb írók is, ha műveik a címbeli időközben újra megjelentek. Elsőként az önálló kötetek, majd a fordítások bibliográfiája szerepel. (Összes művek, vagy antológiák esetében az egyes kötetek tartalma is fel van véve.) Ezt követik az író fordításai, továbbá a nem önálló kötetben megjelent írások. (Előszók, kötetvégi tanulmányok, folyóiratokban közölt írások a folyóirat egyezményes jelzetével stb.) Az író saját munkáinak bibliográfiája után a rá vonatkozó művek, tanulmányok felsorolása következik, nem hagyva ki az esetleg külföldön keltett visszhangot sem. Végül az arcképek és hasonmások bibliográfiája zárja a sort. Az első fejezethez hasonlóan, itt is szerepel a kisebbségi írók bibliográfiája is.

A harmadik, legrövidebb fejezet a tárgyalt időszakban megjelent általános és irodalmi szakbibliográfiákat tartalmazza.

A kötet elején található rövidítések jegyzéke, valamint a kötetvégi névmutató a könnyebb keresést hivatott szolgálni.

A románból fordított művek, úgyszintén az idegenből románra átültetett művek eredeti címének elhanyagolása sok esetben megnehezíti az azonosítást. Az is csökkenti a kötet értékét, hogy igen nagy késéssel jelent meg. Mégis, mindezek ellenére szakembernek és irodalomkedvelőnek egyaránt hasznos segédeszköz e régen várt kötet, melynek a korszerű dokumentáció színvonalán álló folytatását kívánjuk.

GÁBOR DÉNES

Shunami, S.: Bibliography of Jewish Bibliographies. 2. ed. enl. Jerusalem, 1965. XXIV, 992, *XXIII l.

Nem sokan maradtak életben azok közül, akik e hatalmas bibliográfia első kiadását (1936) ismertették. E sorok írója

még diák volt, amikor ismertetést írt róla (Magy. Zsidó Szle. LIII. 1936. 79—87.) s most megadatott neki, hogy harminc év után megbeszélheti a második kiadást is. Magyarországi recenzensei közül eltávozott az élők sorából WIDDER Salamon. Kár, hogy nem történik említés róla az előszóban. Talán nem tud a szerző az ő bírálatáról (Libanon. III. 1938. 58—59.).

Az elmúlt három évtized történelmi eseményei nyomot hagytak az új kiadásban és három fejezettel bővítették: 1. A Holt-tenger-parti tekercek (1967—1972. sz.); Izrael Állama (2038—2066. sz.); s az európai zsidóság katasztrófája (2495—2563. sz.).

A könyv több mint kétszeresére nőtt s közel ötezer bibliográfiát tartalmaz. Hogy adatai ennyire gazdagodtak, annak is betudható, hogy a szerző hivatalos minőségben többször járt a fasizmus pusztította európai országokban s könyvanyagukat átvizsgálta. Mint a jeruzsálemi Héber Egyetem könyvtárosa — negyven évi működés után — nyugalomba vonult 1961-ben s így ideje volt gyűjtését sajtó alá rendezni. A magyarországi kiadványok szépen vannak benne képviselve, amin nem lehet esodálkozni, hiszen szerzője is magyar származású és még jól beszéli anyanyelvét.

Hadd fejezzük ki a könyv iránti elismerésünket azzal, hogy gondos áttanulmányozása után néhány pótlást iktatunk ide. A harmadik kiadás hadd legyen még tökéletesebb.

Mindenekelőtt sajnáljuk, hogy egy külön fejezet nem gyűjtötte össze a régi könyvkatalógusokat. Elsősorban a genizából előkerült s nyomtatásban is napvilágot látott, tekintélyes számú könyvlistákra gondolunk, amelyek lelőhelyeik szerint osztályozva most megtalálhatók SHAKED geniza-bibliográfiájában. Úgy tudjuk, foglalkoznak azzal, hogy kötetbe gyűjtve kiadják őket újból. Ezek a legkorábbi zsidó bibliográfiák, amelyek betekintést nyújtanak a középkori magánkönyvtárakba.

Kiegészítéseink az alábbiakban következnek:

109. l. 609. sz. A pozsonyi zsidó sajtó bibliográfiáját kiigazítottam: Kirjat Széfer XXXVII. 1961/62. 415—416.

111. l. 622. sz. A magyarországi héber sajtó bibliográfiáját kiegészítettem: Uo. XXXV. 1960/61. 582; XL. 1965/66. 572.

111. l. 623. sz. A magyarországi zsidó sajtó bibliográfiáját kiegészítettem: Uo. XXXVII. 1961/62. 416.

126. l. 714. sz. Az IMIT Évkönyveinek tárgymutatója: F(RIEDMAN) D(énes): *Mutató az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat*

huszonöt Évkönyvéhez (1895–1918. 1929). — IMIT Évkönyve. 1930. 349–386.

127. l. *Indice della Rassegna Mensile di Israel*. Volumi XI–XX (1936–1954). — Rassegna. XX. 1954. I–LVIII.

262. l. A bolygó zsidó a dán ponyván: E. DAL: *Ahasverus, den Evige Jøde*. — Fund og Forskning. XII. 1965. 31–42.

328. l. Magyarul is van ilyen lexikon: *Palesztina-Szótár*. Bp., 1948. 123. l.

335. l. A magyarországi Palesztina-utazók összeállítás: MÁRKI Sándor: *Magyarok a Szentföldön*. — Földrajzi Közlemények. IX. 1881. 149–154.

413. l. A magyar zsidóság történetére vonatkozó irodalomról a következő bibliográfiai összeállítás tájékoztat: I. TÓTH Zoltán: *Magyar Történeti Bibliográfia*. 1825–1867. III. Bp., 1950. 392–394.

415. l. 2341. sz. A *Magyar Rabbikból* öt évfolyam jelent meg, 1908/9-ig.

484. l. A budapesti Orsz. Rabbiképző Intézet könyvtárának ósnyomtatványai fel vannak sorolva: KLEIN Miksa, *Magy. Zsidó Szle*. XXXIV. 1917. 186–195.

498. l. 2812. sz. Mesullam ZIML illusztrátori működéséről van még egy bibliográfia: E. RÓTH: *Biblos*. VIII. 1959. 4–6. (Kny.)

Még két illusztrátor munkásságáról készült összeállítás:

Sámuel DREZNITZÉRŐL: A. SCHEIBER, *Areshet*. I. Jerusalem, 1958. 254–259; *Acta Orientalia*. XIII. 1961. 135–145.

Chájjim b. Aser Anseléről: A. SCHEIBER, *Yeda-Am*. III. 1955. 22–23; *Studies in Bibliography and Booklore*. VI. 1964. 133–141.

538. l. 3015. sz. Mégegyszer megjelent: *Actes du XXIe Congrès International des Orientalistes*. Paris, 1949. 122–123.

538. l. A M. Tud. Akadémia KAUFMANN-gyűjteménye genizáiról van katalógus: S. WIDDER, *Semitic Studies in Memory of Immanuel Löw*. Bp., 1947. Héber rész: 15–113.

551. l. 3077. sz. A párizsi Consistoire genizagyűjteménye ma az Alliance Israélite könyvtárában található.

631. l. 3547. sz. A Gaster-bibliográfiához pótlást adtam: *Antik Tanulmányok*. V. 1958. 307; *Acta Orientalia*. VIII. 1958. 335.

631. l. GRÜNVALD Fülöp bibliográfiája: *Magyar Zsidó Oklevéltár*. VIII. Bp., 1965. 12–17.

658. l. 3702. sz. A HIRSCHLER-Emlék-könyv helyes címlappal is megjelent.

669. l. 3769. sz. A KAHLE-bibliográfia folytatása: *Verzeichnis der Schriften von Paul Kahle*. — *Opera Minora*. Leiden, 1956. XI–XVIII.

685. l. M. LIBER bibliográfiája: R. SOMMER: *Bibliographie des travaux de grand-rabbin Maurice Liber*, (1884–1956). — *Rev. Ét. Juiveg*. CXVIII. 1959/60. 95–119.

688. l. LÖWINGER Adolf bibliográfiája: A. SCHEIBER: *Yeda-Am*. IV. 1956. 101–103.

771. l. Albert VAJS bibliográfiája: *Albert Vajs*. 1905–1964. *Spomenica*. Beograd, 1965. 199–204.

Ez a mű nem hiányozhat egyetlen könyvtárból és egyetlen judaista íróasztaláról sem. Már eddig is meghordozta szerzője nevét szerte a világon, mert bárhol kéri, bárhol idézik, címe helyett ezen a megjelölésen szerepel: SHUNAMI.

SCHIEBER SÁNDOR

A kiadvány előfizethető vagy példányonként megvásárolható: az AKADÉMIAI KIADÓ-nál, Budapest V., Alkotmány u. 21, telefon: 111-010, MNB egyszámlaszám: 46. csekkbefizetési számla: 05.915. 111-46. Az AKADÉMIAI KÖNYVESBOLT-ban, Budapest V., Váci u. 22, telefon: 185-612. A POSTA KÖZPONTI HIRLAP IRODA. 1. számú HIRLAPBOLTJÁ-ban, Budapest, V., József nádor tér 1. rs bármely postahivatalban. Csekk számlaszám: egyéni 61.251, közületi: 61.066. MNB egyszámlaszám: 8. Előfizetési díj egy évre 60.—Ft.

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki szerkesztő: Merkly László

A kézirat a nyomdába érkezett: 1966. I. 26. — Példányszám: 1100 — Terjedelem: 8,05 (A/5) ív

06.61874 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

TARTALOM

<i>Radó Polikárp</i> : Két értékes szegedi emlék: Pesti Mihály bibliája és Pécsi Ferenc kódexe — Zwei wertvolle Szegeder Handschriften: die Bibel von Mihály Pesti und der Kodex des Ferenc Pécsi	113
<i>Bisztray Gyula</i> : Fejezetek a magyar könyvkiadás történetéből. Babits Mihály három munkájának kiadástörténete — Histoire de l'édition de trois œuvres de Babits	126

KÖZLEMÉNYEK

<i>Halász Margit</i> : A pesti Fischer könyvkötő és könyvkereskedő család története..	138
<i>Csatkai Endre</i> : Nyomdászinas-sorsok a XVIII. században.....	144
<i>Barcza József</i> : Egy felvilágosodáskori magyar főúri könyvtár árverése	145
<i>Dezsényi Béla</i> : A Honderú válsága 1847 decemberében.....	152
<i>Herepei János</i> : Méhes Sámuel lemondása az Erdélyi Híradó szerkesztéséről....	156
<i>Busa Margit</i> : A Religio és Nevelés 1849. évi második kiadásáról.....	157
<i>Kelecsényi Ákos</i> : A Nagy István-féle gyűjtemény.....	158
<i>Markovits Györgyi</i> : Írók harca a szabad sajtóért.....	163

MAGYAR KÖNYVESHÁZ

<i>Holl Béla</i> : Ismeretlen régi magyar iskolai nyomtatványok	168
<i>Schulek Tibor</i> : Két ismeretlen lőcei kiadvány 1694-ből.....	177

FIGYELŐ

<i>Bendefy László</i> : A kataszteri térképek forrásértéke.....	178
<i>Vértessy Miklós</i> : 450 évvel ezelőtt	183
<i>Dávid Katalin</i> : Hat évszázad könyvdiszítéseinek és miniatúráinak kiállítása a Szépművészeti Múzeumban	184

SZEMLE

Sallai István—Sebestyén Géza: A könyvtáros kézikönyve (Ism. <i>Csapodi Csaba</i>)... 186	186
Literárny archív (Ism. <i>Kájer István</i>)	190
Perényi József: A történész műhelytitkaiból (Ism. <i>Da.</i>)	191
Parkhi, R. S.: Decimal classification and colon classification in perspective (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	191
MacKinney, L.: Medical illustrations in medieval manuscripts (Ism. <i>Dörnyei Sándor</i>)	193
Strasser, K.: Die Wiener Presse in der josephinischen Zeit (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)... 193	193
Bulling, K.: Die Recensenten der Jenaischen Allgemeinen Literaturzeitung im zweiten Jahrzehnt ihres Bestehens 1814—1823. — Bulling, K.: Die Recensenten der Jenaischen Allgemeinen Literaturzeitung im dritten Jahrzehnt ihres Bestehens 1824—1833. (Ism. <i>Dörnyei Sándor</i>).....	194
MacDougall, C. D.: The press and its problems (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>).....	195
Papas, W.: The press — Hudson, D.: The boy's book of the press (Ism. <i>D. B.</i>)... 196	196
(Ambur P.): 150 eksläbrist puugravüüris Johansoo. (Ism. <i>Galambos Ferenc</i>)	197

BIBLIOGRÁFIÁK

Hajdu Elemérné — Hámori Béla — Haraszthy Gyula: Közgazdasági Bibliográfia IV. (Ism. <i>K. I.</i>)	197
Mazal, O. — Unterkirchner, F.: Katalog der abendländischen Handschriften der österreichischen Nationalbibliothek (Ism. <i>Berlász Jenő</i>)	198
A magyarországi nyelvtudomány bibliográfiája. (Ism. <i>Ferenczy Géza</i>)	200
Dias, R. W. M.: A bibliography of jurisprudence (Ism. <i>Takács József</i>)	201
Bibliografia literaturii Romine 1948—1960. (Ism. <i>Gábor Dénes</i>)	202
Shunami, S.: Bibliography of Jewish Bibliographies (Ism. <i>Scheiber Sándor</i>)	203

TABLE DES MATIÈRES

P. Radó: Deux précieux manuscrits médiévaux de Szeged: la Bible de Mihály Pesti et le manuscrit de Ferenc Pécsi (Avec résumé en allemand) 113
Gy. Biztray: Chapitres de l'histoire de l'édition des livres en Hongrie. L'histoire de l'édition de trois ouvrages du poète Mihály Babits (Avec résumé en français) 126

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

M. Halász: Contributions à l'histoire de la famille Fischer, relieurs et libraires à Pest 138
E. Csatkai: Le sort des apprentis typograpes au XVIIIe siècle..... 144
J. Barcza: La licitation de la bibliothèque d'un aristocrate hongrois à l'époque des lumières 145
B. Dezsényi: La crise de la revue *Honderű* en décembre 1847..... 152
J. Herepei: La démission de Sámuel Méhes de la rédaction du journal *Erdélyi Híradó* 156
M. Busa: La deuxième édition de la revue *Religio és Nevelés* en 1849..... 157
Á. Kelecsényi: La collection de livres et manuscrits anciens de István Nagy..... 158
Gy. Markovits: Lutte des écrivains hongrois pour la liberté de la presse 163

ANCIENS IMPRIMÉS HONGROIS

B. Holl: Les programmes inconnus des anciens drames scolaires de Hongrie 168
T. Schulek: Deux livres inconnus imprimés à Lőcse en 1694..... 177

CHRONIQUE

L. Bendefy: La valeur des cartes cadastrales au point de vue de la recherche scientifique 178
M. Vértessy: À la mémoire de Konrad Gesner 183
K. Dávid: Exposition des illuminations et miniatures de manuscrits 184

COMPTES RENDUS CRITIQUES

Sallai István — Sebestyén Géza: A Könyvtáros Kézikönyve (*Cs. Csapodi*) 186
Literárny archiv (*I. Käfer*) 190
Perényi József: A történész műhelytitkaiból (*Da.*) 191
Parkhi, R. S.: Decimal classification in perspective (*M. Takács*) 191
MacKinney, L.: Medical illustrations in medieval manuscripts (*S. Dörnyei*) 193
Strasser, K.: Die Wiener Presse in der josephinischen Zeit (*B. Dezsényi*) 193
Bullig, K.: Die Rezensenten der Jenaischen Allgemeinen Literaturzeitung im zweiten Jahrzehnt ihres Bestehens 1814—1823 — Die Rezensenten der Jenaischen Allgemeinen Literaturzeitung im dritten Jahrzehnt ihres Bestehens 1824—1833 (*S. Dörnyei*) 194
MacDougall, C. D.: The press and its problems (*B. Dezsényi*) 195
Papas, W.: The press — Hudson, D.: The boy's book of the press (*B. D.*) 196
Ambur, P.: 150 ekslibrist puugravüiris Johannes Johansoo (*F. Galambos*) 197

BIBLIOGRAPHIES

Hajdu Elemérné — Hámori Béla — Haraszthy Gyula: Közgazdasági bibliográfia IV. (*K. J.*)
Mazal, O. — Unterkirchner, F.: Katalog der abendländischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek (*J. Berlász*) 197
A magyarországi nyelvtudomány bibliográfiája (*G. Ferenczy*) 200
Dias, R. W. M.: A bibliography of jurisprudence (*J. Takács*) 201
Bibliografia literaturii Romîne 1948—1960 (*D. Gábor*) 202
Shunami, S.: Bibliography of Jewish bibliographies (*S. Scheiber*) 203